

Резюмета на публикациите на български и английски език

1. **Лечители и лечителски практики в началото на XXI век. Етноложко изследване, София, УИ „Св. Кл. Охридски“, ISBN:978-954-07-5520-5; ISBN 978-954-07-5521-2.pdf**

Резюме на български език:

Тази книга представлява етноложки прочит на лечителите и лечителските практики от първите десетилетия на XXI век. В по-широк план тя изследва множество микротемати, които се откриват в съществуването на алтернативни лечения в съвременността. Тук включвам представите за здраве и болест в понякога необяснимо синкретичната пресечна точка на рационална перспектива и чудодейно изцеление, с цялата палитра на произхождащите от тях символи, решения, избори и действия. Това е също така и изследване на традиционни елементи и модели, притиснати, с цената на своето оцеляване, да се модифицират и променят. Лечителите и лечителските практики се разглеждат, отразени в доминиращата биомедицина и в контекста на съвременното българско общество.

Обект на изследване в текста са лечителите и лечителските практики в началото на XXI в. Те са анализирани в контекста на онези процеси в съвременното ни развитие, които поддържат живо тяхното съществуване и днес.

Трудът отделя място на няколко групи лечители. Основно това са баячките, които лекуват предимно *от страх* и влиянието на „лоши очи“ (уроки). Те са и най-често срещаните на терен лечители. Отделено е място и на гледачките, които предсказват бъдещето с помощта на различни средства – кафе, боб, карти. Разглеждам и дейността на лечители, които повлияват медицински състояния с помощта на енергийния си ресурс. В центъра на изследването попадат също така и някои аспекти от традиционните лечителски практики, които оцеляват през годините и навлизат в постмодерния свят.

Обектът на изследването разглеждам в две перспективи – от една страна, за мен лечителите са продукт на известен културен и обществено споделян компромис. От друга – отчитам наличието на традиционност в техните образи, която също им осигурява жизненост.

В текста се придържам към изказаното от Е. Атаудо (1985) мнение, че запазването на елементи от традиционната медицина в съвременността е част от механизма за справяне и нагаждане към измененията в обществата, които под влияние на динамични и резки промени са принудени да изоставят дадени елементи от културата, с която са свикнали, а да запазят други.

Проследявам причинно-следствените връзки за възраждането на един или друг елемент от традиционната култура в съвременността и неговата адаптация в променящата се динамика на средата. За целта в употреба се вкарва нов теренен материал, който отразява настъпващите промени.

Периодът, в който попада изследването, се характеризира в литературата най-общо като *преход*. Началната година е сравнително ясна и е маркирана от краха на комунистическия режим в страна през ноември 1989 г. Отношението между традиционна и биомедицина в условията на паралелното им съществуване е в пряка зависимост от настъпващите промени. Социално-икономическите промени след 1989 година се анализират в обратнопропорционална зависимост със здравния статус на населението и досегът му с научната медицина..

Основните теренни проучвания са извършвани в периода 2014 – 2019 г., което в значителна степен определя и горната граница на изследвания период. Наблюдения и информация от медии и социални мрежи е събирана и в последващите години до днес, тъй като те дадоха нова перспектива и значителни поводи за размисли върху живота, болестта и смъртта в контекста на пандемичната ситуация. Оказва се, че лечителите и лечителските практики са обект на изследване, който присъства и често сам намира изследователя. Това определя времевия обхват на изследването в годините от 1989-а до днес.

Анализът на алтернативни/традиционни/народни лечителски практики изправя изследователя пред предизвикателството да борава с две коренно различни символни системи и да балансира изследването си в две съвършено противоположни терминологични полета – на традиционната медицина и на съвременната биомедицина. Традиционната медицина не борава с категориите на експерименталното мислене, типични за концепциите на модерната биомедицина. Съвременното българско общество, дори и в най-отдалеченото планинско село, не представлява изолиран обект, неподвластен на тенденциите на модерното мислене. И ако за някои от носителите на традиционното лечителско знание може да се твърди, че те са необразовани или много малко образовани и в този смисъл се приближават в значителна степен до донаучните концепции за болест и изцеление, то в началото на XXI в. на терен не срещнах потребители на това знание, които да нямат поне гимназиално образование, една част са и възпитаници на някой от многобройните висши учебни заведения в страната.

Ареалът на етнографското изследване е широк, попадащ изцяло в територията на Република България. В емпиричен план то се основава на проучванията, проведени в десетки населени места в районите на Странджа, Сакар, Централни (Средни) Родопи, Източна Стара планина, отделни региони от Североизточна, Северозападна България и средна Западна България. Първоначално като места за изследване бяха определени градовете Царево и Малко Търново, както и селата Българи и Кости в Странджа, градовете Свиленград и Харманли в Сакар, гр. Смолян и селата Петково и Момчиловци в Централните (Средни) Родопи, градовете Каварна и Добрич в Североизточна България, градовете Карнобат и Сунгурларе в централна Източна България, гр. Лом в Северозападна България, гр. Кюстендил в средна Западна България. Спецификата на

теренното етнографско изследване с обект лечители и лечителски практики обаче често препраща към съседни села в търсене или следване на необходимите респонденти, за които се чува от хора в предварително начертаните региони. Това с особена сила важи за пространствения ход в изследването на народната медицина. Последната може би в много по-голяма степен от всяко друго културно явление налага на изследователите „прескачане“ на границите на предварително фиксирани за изследване населени места. Това в известна степен влиза в противоречие с класическата представа за етнографска самобитност и особеност на споделените културни норми в рамките на отделен етнографски регион и дори на конкретно населено място. Тук се налага едно отклонение, което малко изпреварва хода на изложението. Народната медицина в съвременния аспект на това понятие и в контекста на изследвания обект може би в най-голяма степен повдига въпроса за пропускливостта на границите. Силният мотив за облекчаване на страданието и търсене на лечение е вероятно най-ефикасният импулс, който кара потребителят да преодолява преградите – географски, етнически, религиозни, културни, професионални, образователни. Това, разбира се, не означава, че границите не съществуват. Напротив, това е временно и предизвикано от нуждата прекриване на границите и докосване до етническата и културната другост.

Това налага на изследвателя да се движи по пътеките на специфичното „здравно номадство“ в опит да състави цялостна картина на народната медицина като жизнена стратегия в конкретните исторически, културни и социални ниши на разширеното битуване.

Трудът е структуриран в четири глави. В първата се прави условна класификация на лечителите, като се оформят пет групи - *традиционни баячки, които леят куриум и баят от уроки; гледачки (на кафе, на карти, на боб); чакръкчи, или лечители на заболявания на опорно-двигателната система; билкари и такива, изработващи различни мехлеми; хора, които диагностират и лекуват чрез енергия, енергетици*. В контекста на съвременните условия се анализират както лечителския обред, така и динамиката в образите на лечители. Последователно е отделено място на някои от техните същностни черти – наследственост, житейска трудност, сън/ кома, холистичен подход към болестта и желанието за самообразование.

Едни от най-видимите черти в образите на баячките са наличието на засилена и демонстрирана религиозност и опита им да се позиционират по отношение на съвременната медицина, включвайки се в своеобразно състезание с лекарите. На тези черти последователно са посветени трета и четвърта глава.

В трета глава се анализира ролята на вярата и религията в образите на лечители. Избрани са две перспективи – от една страна тясното им обвързване с някаква религиозна система, а от друга – силно подчертаваното отдалечаване от магически практики. Този процес се поставя в контекста на опита на лечителите да се приспособят към качествено новите обществени среда и нагласи. Отчита се значението на религията за справяне с кризисни ситуации, каквито представляват болестните състояния в човешкия живот. Потенциалът на религията и мотивираните от нея религиозни действия

за конструиране на решения в периоди на криза става болезнено видим в годините на последната пандемия от Cov-SARS-19. Във всички интервюта вярата и връзката с религията беше изтъквана като базисно условие не просто за успешния изход на лечението. Тя се възприема и като своеобразно доказателство за предопределеността и избраността на лечителя. Това извежда на преден план причинно-следствената връзка между вяра, религия и лечение.

По отношение на лечебните практики и връзката им с магическите действия на терен се наблюдава двустранен процес на едновременно функционално обвързване на лечение с магически действия, от една страна и на отгласване и силно разграничаване на лечителите от магическите практики и обвързване с различни форми на *религиозното*, от друга. Този процес, освен като наследен от традицията, разглеждам и като реакция на социално-икономическите промени.

Четвърта глава е посветена на анализ процеса, в който лечителите, в търсене на своето място, правят опит да се съпоставят с медиците. Тази част от изследването има за цел анализ на контекстите, определящи културния по своята същност избор, който хората правят, насочвайки се към едната от две същностно различни системи за лечение. Макар и индивидуален, този избор е обусловен от спецификите на културната рамка, в която е направен. Изследователски интерес представлява опитът за описание и анализ на прекриването на сякаш непреодолимите граници между науката и народното знание, което лечителите са принудени да правят ежедневно както в конкретната си дейност по лечение, така и в разказа и аргументирането на знанието и умението си. Конкретно в случая става въпрос за прекриване, за преминаване от света на научната медицина в този на народната и обратното. В хода на изследването беше потвърдена и предварителната хипотеза, че това пътуване е принудително под напора на времето и на процесите, протичащи както в локален, така и в глобален контекст.

Налагането на научната медицина в България от края на XIX и началото на XX в. не изтрива спомените за традиционните методи и средства на лечение. Точно обратното. Те се запазват като вид алтернативен опит за лечение, често като последен шанс и надежда за болника.

В началото на миналия век бабите са обект на осмиващи и дискредитиращи статии по научните списания, докато днес се радват на своеобразна реклама и помощ както в печатните и електронните медии, така и в най-сигурния рекламен модел – този, предаван от уста на уста. В значителна степен това обръщане на модела се дължи на факта, че днес лечителките и баячките свиват палитрата на своето влияние. Ако в началото на миналия век те са обявени за враг номер едно на експертната грижа за народното здраве, то днес те се ориентират основно към баене от уроки и леене на куршум от страх – и двете, приемани донякъде с насмешка, донякъде с търпимост и разбиране от страна и на научната медицина, но със сигурност не възприемани като зловредни.

За анализа е важна и наблюдаваната повсеместно по българската територия тенденция на нежелание от страна на лекарите да практикуват в българска среда като

цяло и в малки населени места в частност. Голяма част от завършващите медицина напускат страната и очертават картината на все по-нарастващ кадрови дефицит.

Отношението към народната медицина като несъвършена и безполезна претърпява драстична промяна през 1970-те години на XX в. Тогава Световната здравна организация обръща специално внимание на местните медицински системи в опита си да разшири сферите си на действия. Към този момент в рамките на научната медицина назрява необходимостта да бъдат търсени нови перспективи, които да повишат общественото доверие в нея. През 1978 г. в Алма Ата (тогава все още в ССРКазакстан, част от СССР) се провежда конференция по първична здравна грижа. Основният акцент в Стратегията на СЗО за периода 2002-2005 г. по отношение на традиционната медицина е насочен към нейната сигурност, ефективност и качество. Тя насърчава усилията на националните правителства да включват традиционната медицина в техните системи с оглед на повишаване качеството на доставяните медицински грижи. СЗО от години подкрепя включването на традиционни и алтернативни методи на лечение в съвременните системи за здравеопазване. По своята същност това е пробив, тъй като се отчитат културните специфики и традиции на отделните народи в областта на лечебните практики, макар и те да са поставени в подчинена позиция в рамките на научната медицина. От 2014 г. е факт и Глобалната стратегия за развитие на традиционната медицина на СЗО. Наблюдава се тенденция, в която все повече хора обръщат поглед към традиционните и алтернативни методи на лечение. Реакцията на ЕС на тези процеси е изграждането на своя концепция за *комплементарната и алтернативната медицина*, в която място намират традициите в областта на медицината на държавите-членки на ЕС. Тази промяна в отношението към традиционната медицина като цяло е от особено значение за целите на изследването. Макар да оставя извън своя поглед традиционните лечителски практики (изключвам билколечението и традиционните техники за наместване на стави и изкълчени кости) на българите, тази промяна на научните среди оказва влияние за реабилитирането на алтернативни форми на лечение като цяло. Променените обществени нагласи, както и различната нормативна рамка благоприятства възраждането на лечителски практики от прединдустриалния период.

Връзката между традиционната/ народна/ алтернативна медицина и биомедицината/ научната медицина е динамична и се променя през годините. Тази връзка винаги се развива в рамките на националните здравни системи и макар да се наблюдават прилики между различните държави, тя винаги е национално и културно определена. В началото и първата половина на XX в. тя традиционно се разглежда в обратнопропорционална зависимост. Колкото повече навлиза и присъства в живота на хората научната, толкова повече се предполага, че бива изтласквана традиционната медицина и обратно – колкото повече първата липсва, толкова повече завзема освободената ниша втората.

Въз основа на направените теренни проучвания и в резултат на предложени анализ в текста се правят следните констатации, обобщения и заключения.

На първо място несъмнен и не подлежащ на съмнение е фактът че народната медицина продължава да съществува и да показва завидна жизненост в началото на XXI

в. Тя продължава да съществува, защото отговаря на определени потребности на жизнената среда. В обезлюдяващите региони на Хасковски, Смолянски, Монтански, Кюстендилски, Добрички и отчасти Бургаски окръг често баячката е единственият възможен помощник, събеседник, отдушник. Освен това тя е човек – свой, владее познатия на всеки болник диалект и език. Дори и търсещите помощ да са от друго населено място, да са представители на друга езикова група, това не повишава напрежението от очакваното, но обикновено не случващо се разбиране при контакт с представител на научната медицина. Последното често обърква пациентите в сложните и неразбираеми за тях чужди термини. Лечителят разчита на сила, непознаваема за повечето хора. Знанието ѝ/ му носи идеята за сакралност, оставя усещането за избраност на самите лечители. То е непознаваемо по пътя на систематизирано обучение, ако я няма личната дарба.

Народните лечебни практики от друга страна се оказват и специфичен механизъм за оцеляване – и на пациенти, и на лечители от гледна точка на финансовите възможности. Въпреки че дарбата да лекуваш обикновено се възприема като дадена свише и всички подчертават, че за нея пари не се вземат, все пак трябва да се остави нещо – кой колкото иска, за да хване лечението. Това правило съществува на принципа на дарообмена – дарява се лечение, то се приема и се връща реципрочна според пациента стойност.

Считам, че една от причините за съществуването на народно-медицинските практики днес е фактът, че те запълват необходимостта от друг тип общуване между пациент и болник, общуване, което акцентира върху човешката страна на съчувствие и разбиране. Те имат своята социална ниша и се явяват отдушник за натрупано напрежение в социален или битов план. Това кара хората често и понякога по доста формални поводи да търсят уменията на лечители, просто, за да им *олекне*.

Лечителите залагат както на традиционни, така и на нови елементи в конструирането на своя образ в опита си да оцелеят. Част от традиционните са сънуването, придобиването на тайното и сакралното знание, силната религиозност, доближаването до образите на *живи светци*. Новите елементи са свързани от една страна със силно и често демонстративно акцентирание и подчертаване пред външния наблюдател на посочените традиционни елементи, а от друга – с нововъведения, свързани със спазване на съвременни хигиенни норми, купуване на лечебната практика и др. В този процес силна значение има оттласкването от магическите практики и обвързването с религиозни такива.

В заключение може да се обобщи, че народната медицина има своите последователи – носители и потребители и днес. Причините за това са комплексни – социални, икономически, религиозни и др. Желанието за съществуване без болка и в добро здраве успоредно с очевидната неспособност на научната медицина да се справи с всички заболявания, вдъхват живот на народно-медицинските вярвания и практики. Необходимостта от тях и взаимната изгода и на двете страни – баячки и болни, води до модифициране на практиките под влияние на съвременните фактори на модернизацията – миграции, урбанизация, нови заболявания и др.

Резюме на английски език:

This book is an ethnological analysis of healers and healing practices from the first decades of the 21st century. It explores a number of micro-themes found in the existence of alternative treatments in modern times. Here I include notions of health and illness at the sometimes inexplicably syncretic intersection of rational perspective and miraculous healing. In another perspective, it is also a study of traditional elements and patterns, which are forced, at the cost of their survival, to modify and change themselves. Healers and healing practices are considered, reflected in the dominant biomedicine and in the context of modern Bulgarian society.

The main research subjects are healers and healing practices at the beginning of the 21st century. They are analyzed in the context of those processes in our modern society, that keep them alive even today.

In particular, the study discusses several groups of healers. Mainly these are the old women (grandma, баячки), who cure from fear and the influence of "bad/ evil eyes" (уроки). They are also the most common field healers. The text analyses also the fortune tellers, who predict the future with the help of various means – coffee, beans, cards. I also analyze the activities of healers who influence medical conditions using their energy resource. Some aspects of traditional healing practices that have survived over the years and entered into the postmodern world are also a research object.

I consider the object of the research in two perspectives - on the one hand, for me, healers are the product of a certain cultural and socially shared compromise. On the other hand, I consider the presence of some traditional elements in their images.

In the text, I accept the thesis of E. Ataudo (1985), according to which, the preservation of elements of traditional medicine in modern times is part of the mechanism for dealing with and adapting to changes in societies. In days of cultural survival, society must preserve its basic cultural idioms, one of which is traditional medicine. Such periods are most often characterized as crises. It is precisely that in this category falls the long and for some unfinished transition in Bulgarian society.

The research traces the cause-and-effect relationships for the revival of one or another element of traditional culture in modern times and its adaptation in the changing environment. For this purpose, a new field material is put into use, which reflects the changes that are taking place.

The study period is characterized in the literature as a transition. The initial year is relatively clear and is marked by the collapse of the communist regime in the country in November 1989. The relationship between traditional and biomedicine in the conditions of their parallel existence is directly dependent on the changes that are occurring. Socio-economic changes after 1989 are analyzed in inversely proportional dependence with the health status of the population and its contact with scientific medicine.

The main field studies were carried out in the period 2014 – 2019, which also determines the upper boarder of the researched period. Observations and information from

media and social networks have also been collected in the subsequent years till today, as they have given a new perspective and significant opportunities for reflection on life, illness and death in the context of the pandemic situation. This determines the time span of the study in the years from 1989 to the present day.

The analysis of alternative/traditional/folk healing practices arise in front of the researcher the challenge of dealing with two radically different symbolic systems and balancing his research in two completely opposite terminological fields – those of the traditional medicine and the modern biomedicine. Traditional medicine does not deal with the categories of experimental thinking, which is typical for the concepts of modern biomedicine. Modern Bulgarian society, even in the most remote mountain village, is not an isolated object far from the trends of modern thinking. Some of the bearers of traditional healing knowledge are uneducated or very little educated and for them is easier to use the pre-scientific concepts of illness and healing. Otherwise at the beginning of the XXI century during my field researches I rarely met users of this knowledge who do not have at least a high school education, some of them are graduates of one of the numerous higher education institutions in the country.

The area of ethnographic research is wide, falling entirely within the territory of the Republic of Bulgaria. Empirically, it is based on studies conducted in dozens of settlements in the regions of Strandzha, Sakar, Central (Middle) Rhodopes, Eastern Stara Planina, separate regions of North-Eastern, North-Western Bulgaria and Central Western Bulgaria. Initially, the cities of Tsarevo and Malko Tarnovo, as well as the villages of Bulgari and Kosti in Strandzha, the cities of Svilengrad and Harmanli in Sakar, the town of Smolyan and the villages of Petkovo and Momchilovtsi in the Central (Middle) Rhodopes, the cities of Kavarna and Dobrich in the North-Eastern Bulgaria, the cities of Karnobat and Sungurlare in central Eastern Bulgaria, the city of Lom in Northwestern Bulgaria, the city of Kyustendil in central Western Bulgaria.

However, the specifics of ethnographic field research with subject healers and healing practices often refer to neighboring villages in search of or follow-up the required respondents. This applies with particular force to the spatial course in the study of folk medicine. The latter, perhaps to a much greater extent than any other cultural phenomenon, forces the researchers to "cross" over the borders of the settlements previously fixed for research. The strong motive to relieve suffering and seek treatment is probably the most effective impulse that causes the consumer to overcome barriers - geographical, ethnic, religious, cultural, denominational, educational. This, of course, does not mean that boundaries do not exist. This is a temporary and necessity-driven crossing of borders and a touch of ethnic and cultural otherness, indirectly confirming the idea of Fr. Barth for the border as constructed not on the basis of the absence of social interaction, but on the contrary – cultural borders continue to exist despite the forms of intercultural communication. Overcoming borders requires a rethinking of that cultural and causal framework that allows so far with otherness. It seems to me that part of this broad framework also emerges from the highly motivated will and desire to heal.

This forces the researcher to move along the paths of the specific "health nomadism" in an attempt to compile a comprehensive picture of folk medicine as a life strategy in the specific historical, cultural and social niches of extended living.

The work is structured in four chapters. In the first, a conditional classification of the healers is made, forming five groups - traditional grandmothers, who cast a bullet and recite spells; fortune tellers (of coffee, of cards, of beans); healers of diseases of the musculoskeletal

system (chakrakchii); herbalists and those making various salves; people who diagnose and heal through energy. In the context of modern conditions, both the healing rite and the dynamics in the images of healers are analyzed. A place is consistently given to some of their essential features – heredity, life difficulty, sleep/coma, a holistic approach to the disease and the desire for self-education.

One of the most visible features in the images of healers is the presence of an enhanced and demonstrated religiosity and their attempt to position themselves in relation to modern medicine, engaging in a kind of competition with doctors. The third and fourth chapters are sequentially devoted to these features.

The third chapter analyzes the role of faith and religion in the images of healers. Two perspectives are chosen - on the one hand, their close connection with some religious system is placed in attention, and on the other - the strongly emphasized distancing from magical practices. This process is placed in the context of the healers' attempt to adapt to qualitatively new social environments and attitudes. The importance of religion in dealing with crisis situations, such as disease states in human life, is also considered. The potential of religion and religious action, motivated by it to create solutions in times of crisis has become painfully visible in the years of the recent Cov-SARS-19 pandemic. In all interviews, faith and the relationship with religion was highlighted as a basic condition not only for the successful outcome of the treatment. It is also perceived as a kind of proof of the predestination of the healer.

Regarding to healing practices and their relationship with magical actions a two-sided process of simultaneous functional binding of healing with magical actions is observed during the field research. Healers wanted, on the one hand, to demonstrate strong separation from magical practices and to bind themselves to various forms of the religious, on another. I consider. This process, apart from being inherited from tradition, is observed as a reaction to socio-economic changes.

The fourth chapter analyzes the process in which the healers, in search of their place, try to match themselves with the medics. This part of the study aims to analyze the contexts that determine the cultural choices that people make by looking for help in one of two fundamentally different treatment systems. Although individual, this choice is conditioned by the specifics of the cultural framework in which it is made. Of research interest is the attempt to describe and analyze the crossing of seemingly insurmountable boundaries between science and traditional knowledge, which healers are forced to do on a daily basis, both in their specific treatment activity and in the narrative and argumentation of their knowledge and skill. Specifically, in this case it is a matter of crossing over, of passing from the world of scientific medicine to that of traditional one and vice versa. In the course of the research, the preliminary hypothesis that this journey is forced under the pressure of time and the processes, taking place both in a local and in a global context, was also confirmed.

The imposition of scientific medicine in Bulgaria from the end of the 19th and the beginning of the 20th century did not erase the memories of traditional methods of treatment. Exactly the opposite. They are preserved as a kind of alternative treatment experience, often as a last chance and hope for the patient.

At the beginning of the last century, grandmothers were the subject of ridicule and discrediting articles in scientific journals, while today they enjoy a kind of publicity with the

help of the media, and of the surest advertising model - that transmitted by word of mouth. To a large extent, this reversal of the pattern is due to the fact that today healers and fortune tellers are narrowing the palette of their influence. If at the beginning of the last century, they were declared as the most serious enemy of the expert care for public health, because they control the entire life cycle - from birth to death. Today, they focus mainly on spells and casting a bullet out of fear - both accepted somewhat with derision, somewhat with tolerance and understanding by the part of scientific medicine as well, but certainly not perceived as malicious.

The trend of avoiding of practice in Bulgarian environment in general and in small settlements in particular by the part of doctors, is also important for the analysis. A large part of the doctors are leaving the country and outline the picture of an ever-increasing staff shortage.

The attitude towards folk medicine as imperfect and useless underwent a drastic change in the 1970s of the 20th Century. Then the World Health Organization paid special attention to local medical systems in an attempt to expand its spheres of action. At this moment, within the framework of scientific medicine, the need to look for new perspectives for increasing the public confidence in it is brewing. In 1978, a conference on primary health care was held in Alma Ata (then still in Kazakhstan SSR, part of the USSR). The main emphasis in the WHO Strategy for the period 2002-2005 regarding traditional medicine is aimed at its safety, effectiveness and quality. It promotes the efforts of national governments to incorporate traditional medicine into their systems with a view to improving the quality of medical care delivered. WHO has for years supported the inclusion of traditional and alternative healing methods in modern health care systems. In its essence, this is a breakthrough, since the cultural specifics and traditions of individual peoples are taken into account in the field of healing practices, although they are placed in a subordinate position within the framework of scientific medicine. Since 2014, the WHO Global Strategy for the Development of Traditional Medicine has been a fact. There is a trend in which more and more people are turning their attention to traditional and alternative methods of treatment. The EU's response to these processes is the construction of its concept of complementary and alternative medicine, in which the traditions in the field of medicine of the EU member states find also a place. This change in attitude towards traditional medicine in general is of particular importance for the purposes of the study. This change of scientific circles has an impact role for the rehabilitation of alternative forms of treatment in general. It changes public attitudes, as well as a different regulatory framework, favored the revival of healing practices from the pre-industrial period.

The relationship between traditional/folk/alternative medicine and biomedicine/scientific medicine is dynamic and it changes over the years. This relationship always develops within national health systems, and although there are similarities between countries, it is always nationally and culturally determined. In the beginning and the first half of the 20th century, it was traditionally seen as inversely proportional. The more science enters in people's lives, the more it is assumed that traditional medicine is pushed out, and vice versa - the more the former is missing, the more the latter occupies the vacated niche.

Based on the conducted field studies and as a result of the proposed analysis, the following findings, summaries and conclusions are made in the text.

First of all, the fact that folk medicine continues to exist and shows enviable vitality at the beginning of the 21st century is undoubted. It continues to exist because it reacts to certain needs of the living environment. In the depopulated regions of Haskovsky, Smolyansky, Montansky, Kyustendilsky, Dobrichki and partly Burgas district, the healer is often the only possible helper, interlocutor, vent. In addition, she is a person like the patient himself, speaks the dialect and language familiar to every patient. Even if the help-seekers are from another settlement, or are representatives of another language group, this does not increase the tension of the expected, but usually not occurring, understanding when contacting a representative of scientific medicine. The latter often confuses patients in complex and incomprehensible foreign terms. The healer relies on a power unknown to most people. Her/his knowledge brings the idea of sacredness, leaves the feeling of being chosen for the healers themselves. It is unknowable in the way of systematic learning if the personal gift is not there.

Traditional healing practices, on the other hand, turn out to be a specific survival mechanism for both patients and healers from the financial point of view. Although the gift of healing is usually perceived as given from above, and everyone emphasizes that no money is taken for it, something must still be left – for successful healing. This rule exists on the principle of exchange - treatment is given, it is accepted and a reciprocal value is returned according to the patient.

In my opinion one of the reasons for the existing of traditional medicine practices today is the fact that they answer the need for another type of communication between patient and healer, communication that emphasizes the human side of compassion and understanding. They have their social niche and are an outlet for accumulated tension in social or household terms. This causes people to often, and sometimes on quite formal occasions, seek out the skills of healers, simply to make it easier for them.

Healers rely on both traditional and new elements in the construction of their image in their attempt to survive. Some of the traditional ones are dreaming, acquiring secret and sacred knowledge, strong religiosity, approaching the images of living saints. The new elements are connected, on the one hand, with a strong and often demonstrative accentuation and highlighting to the external observer of the mentioned traditional elements, and on the other hand, with innovations related to compliance with modern hygiene norms, buying the healing practice, etc. In this process, the repulsion from magical practices and binding to religious ones is of great importance.

In conclusion, it can be summarized that traditional medicine has its followers - carriers and users even today. The reasons for this are complex - social, economic, religious. The desire for a pain-free existence in a good health, coupled with the apparent inability of scientific medicine to deal with all diseases, give life to traditional medical beliefs and practices. The need for them and the mutual benefit of both parties - the patient and the healer - leads to the modification of the practices under the influence of the factors of modernization - migrations, urbanization, new diseases.

2. „Честита баня!“ Етноложки поглед към хигиената на българите, София, 2012, РААБЕ, ISBN:978-954-9619-60-7

Резюме на български език:

Книгата представя хигиената на българите от края на XIX и началото на XX в. Тя е анализирана в контекста на случващата се в този период бавна и постепенна модернизация. Тя е анализирана като част от държавната стратегия и политика. Търсят се пресечните точки между традиционните народни вярвания и модерните разбирания за медицина и хигиена. Представен е т.нар. здравен преход, който в български условия се случва бавно, трудно и закъсняло, но отбелязва преминаването от лечение на заболяванията към превантивна медицина, каквато по своята същност представлява хигиената, също представлява изследователски обект. В хода на текста последователно се обръща внимание на държавните опити за налагане на съвременните за началото на XX в. представи за здравословна чистота, като последователно се разглеждат санитарните норми и стандарти, учредяването на институционализирани медицински и санитарни служби в страната. Обръща се внимание на ролята на училището като място, в което се прокарват съвременните разбирания за хигиена. Анализира се също така и личната хигиена, като част от промяната в традиционните представи за чисто и мръсно, здраве и болест.

Резюме на английски език:

The book presents the hygiene in Bulgaria from the end of the 19th and the beginning of the 20th century. It is analyzed in the context of the slow and gradual modernization that took place in that period. It is analyzed also as part of state strategy and policy. The intersections between traditional folk beliefs and modern understandings of medicine and hygiene are sought. The so-called health transition, which in Bulgarian conditions happens slowly, difficult and belatedly, but it marks the transition from the treatment of diseases to preventive medicine, which in its essence represents hygiene is also a research object. In the the text, attention is consistently paid to the state's attempts to impose the modern ideas of healthy cleanliness at the beginning of the 20th century, while the sanitary norms and standards, the establishment of institutionalized medical and sanitary services in the country are consistently considered. Attention is drawn to the role of the school as a place where modern understandings of hygiene are promoted. Personal hygiene is also analyzed as part of the change in traditional notions of clean and dirty, health and disease.

- 3. Виолета Коцева (2018). В света на лечителя (за пътя от света на научната в този на традиционната/ алтернативната медицина).** Балканистичен форум, брой 1, стр. 149-160, ISSN (print):1310-3970, ISSN (online):2535-1265, Ref, Web of Science

Резюме на български език:

Статията изследва автобиографични разкази на лечители, събирани в рамките на различни теренни етнографски проучвания. През тяхната призма се прави опит за анализ на онези социокултурни обстоятелства, които улесняват съществуването на две

различни системи – тази на традиционната и тази на научната медицина. Конкретно в образите на лечителите тази ситуация на културен дуализъм намира израз в няколко повтарящи се елементи – травматичен опит, чудесна намеса и др. Акцентираща се върху наблюдавания процес на отлив от научната медицина като обстоятелство, което поддържа съществуването на традиционната. Акцент се поставя и върху опита от страна на традиционните лечители да се легитимират пред обществеността и да представят своите знания в разпознаваема за съвременните потребители рамка.

Резюме на английски език:

This study focuses on the vision of modern healers, whose autobiographical stories are collected in a series of field ethnographic studies. Through their prism an attempt has been made to take a look at the circumstances that require the existence of different types of medical systems - traditional and scientific. In the image of the healer, this situation of cultural dualism usually finds explanation in a series of factors - traumatic experiences, miraculous interference, and so on. On the other hand, the trend of outflow from the conventional medicine also favors the transition from scientific to traditional medicine. The need for legitimacy facilitates the experience of traditional healers to self-portray and to bring their traditional knowledge into a recognizable framework of modern perception.

- 4. Виолета Коцева (2018). Присъствия на религиозност в образи на лечители в началото на XXI век.** Балканистичен форум, брой 2, стр.:35-45, ISSN (print):1310-3970, ISSN (online):2535-1265, Ref, Web of Science

Резюме на български език:

Статията има за цел да представи и анализира социалните и културни аспекти на присъствията на религиозност (в нейните различни форми и демонстрации) в образите на традиционните лечители. В емпиричен план изследването се основава на информация, получена при теренни етнографски проучвания. Географски те покриват много региони от територията на Република България. В изследването се прави опит да се илюстрира начина, по който социалните и икономическите процеси в страната след промените от 1989 г. повлияват образите на лечители.

Резюме на английски език:

The research aims to present and analyze the social and cultural aspects of the presence of religiosity (in its various forms and manifestations) in the images of traditional healers. Empirically the study is based on information from field ethnographic researches, which are covering geographically a large part of the territory of Republic of Bulgaria. An attempt is made to highlight the social and cultural processes that have taken place in Bulgarian society after the changes from 1989 and the way in which they influence the image of healers.

5. *Виолета Коцева (2017). За ставането на една съвременна пророчица/ гледачка/ ясновидка от с. Смилян, общ. Смолян. Балканистичен форум, брой 1, стр.:209-218, ISSN (print):1310-3970, ISSN (online):2535-1265, Ref, Web of Science*

Резюме на български език:

Статията има за цел да представи и анализира процесът на трансформация и промяна от обикновен човек в пророк. Основано на автобиографичен разказ и структурно етнографско интервю изследването разглежда ключови моменти, които маркират процеса на *ставането* на пророк със свръхестествени способности. Разказът се анализира в широк контекст от икономически, социални, исторически и религиозни обстоятелства, които съпътстват съвременния живот на хората в българското село. Основната теза е, че именно тези специфични социокултурни процеси налагат необходимостта от профети и тяхната дейност.

Резюме на английски език:

This article aims to present and analyze the process of transformation from an ordinary person into a fortune teller. Based on the autobiographical narrative and structured ethnographic interview the article monitored key moments that marked the process of becoming a prophet with supernatural abilities. The story is analyzed into the context of broader range of economic, social, historic and confessional circumstances that accompany the modern life in the people of the Bulgarian village. The main thesis is that namely the specific in socio-cultural processes provoke the need of prophets.

6. *За дългия път на етнологията към училището, История, 2017, ISSN (print):1314-8524, ISSN (online):0861-3710, Ref*

Резюме на български език:

Статията разглежда опитите през годините етнологията да бъде въведена като учебен предмет в средното училище на българската образователна система. Изтъква се значимостта на предмета за формиране на знания и умения за живот в межкултурна среда, за изграждане на емпатийно поведение и конструиране на идентичности въз основа на толерантност и разбиране по отношение на различието.

Резюме на английски език:

The article examines the attempts over the years to introduce ethnology as a subject in the secondary school of the Bulgarian education system. The importance of the subject for the formation of knowledge and skills for living in an intercultural environment, for building

empathic behavior and constructing identities based on tolerance and understanding regarding difference is emphasized.

7. POST-GRADUATE QUALIFICATION OF TEACHERS IN INTERCULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT. , , STRATEGIES FOR POLICY IN SCIENCE AND EDUCATION, vol:27, issue:1, 2019, pages:26-35, ISSN (print):ISSN 1310–0270 , ISSN (online):ISSN 1314–8575 , Ref, Web of Science,

Резюме на български език:

Статията разглежда опита на широк екип специалисти в обучението на учители за изграждане на знания, умения и компетенции за работа в интеркултурна образователна среда. В хода на обучението са обучени 4500 учители от средищни и защитени училища. Отчетени са дефицитите в тяхната подготовка, проведени са множество дебати и групова работа. Отчетени са нагласите на учителите за работа в интеркултурна образователна среда в контекста на образователните програми и стратегии.

Резюме на английски език:

The article examines the experience of a wide team of specialists in teacher training to build knowledge, skills and competencies for working in an intercultural educational environment. In the course of the training, 4,500 teachers from middle and protected schools were trained. Deficiencies in their preparation were reported, numerous debates and group work were held. The teachers' attitudes towards working in an intercultural educational environment in the context of educational programs and strategies are reported.

8. Спорт, традиция, идентичност (по примера на бойното изкуство Булкемпо), Българска етнология, брой:2, 2021, стр.:215-228

Резюме на български език:

Статията е част от изследванията в областта на антропология на спорта. Разглежда конструирането и изграждането на спорт, без големи традиции в българска среда, но с амбициите и претенциите да се декларира като български. За целта съзнателно се подбират символни елементи, които са разпознаваеми за широката общественост, за да се конструира продукт, който да отговори на социалните търсения и потребности.

Резюме на английски език:

The article is part of research in the field of anthropology of sports. It examines the construction of a specific kind of sport, without great traditions in a Bulgarian, but with the ambitions to declare itself as Bulgarian ancient sport. For this purpose, symbolic elements that are recognizable to the general public are consciously selected in order to construct a product that meets social demands and needs.

9. **"Празникът за християните ще се проведе..." (За премълчаното в отношенията между християни и мюсюлмани в Средните Родопи. , Пресечни точки. Юбилеен сборник в чест на професор Ирина Колева, editor/s:Виолета Коцева, Publisher:УИ "Св. Кл. Охридски", 2020, pages:214-230**

Резюме на български език:

Статията разглежда отношенията в конфесионално смесени региони. Конкретен ареал на изследване са няколко села в Централни Родопи, в които съвременните миграционни процеси предизвикват нови размествания в установените ареали на обитаване на християни и мюсюлмани. Това активизира и нови действия за заздравяване на конфесионалните граници, процес, който става видим в символни и емблематични за общността моменти.

Резюме на английски език:

The article examines relations in religiously mixed regions. A specific area of research is several villages in the Central Rhodopes, in which modern migration processes cause new displacements in the established areas of Christian and Muslim habitation. This also activates new actions to strengthen confessional boundaries, a process that becomes visible in symbolic and emblematic moments for the community.

10. **Violeta Kotseva (2020). Contemporary Images of Healers – between Sacred and Magic. Between the Worlds: Magic, Miracles and Mysticism, Publisher: Парадигма, 438-453**

Резюме на български език:

Текстът представя връзката между магия, религия и лечебни практики, в български контекст от началото на 21 век. Въз основа на сведения, събрани чрез етнографски теренни методи, статията разглежда синкретизма в образите на лечители в днешни дни. Целта е се постига през призмата на личните разкази, доколкото задачата е да се анализира пътя, по който лечителите мислят сами за себе си, начина, по който те се представят. Последното е от значение, защото те са принудени да работят в реалност, доминирана по отношение на лечението от модерната биомедицина. В този смисъл, само

представянето обикновено създава образ, който е желан и престижен, но често остава хипотетичен. Основният извод е, че някои черти в образите на съвременни лечители ги сродяват с магьосниците. Наличието на религиозни и магични елементи в тяхната дейност те наследяват от традицията, но те също се модифицират в съвременността под влияние на редица фактори на средата.

Резюме на английски език:

This text discusses the relationship between magic, religion and healing practices, in a Bulgarian context, in the early 21st century. On the basis of data, collected by ethnographical field methods, the paper discusses the syncretism of the images of healers in modern times. The topic is approached through the prism of personal stories, since the goal is to trace the way in which healers think about themselves. The pattern is of importance, since their activity takes place in a reality where modern biomedicine is leading the medical world. Therefore, self-presentation in the case usually produces a desirable and prestigious, but often hypothetical image. The main conclusion is that in the images of modern healers, we find a similarity which places in one symbol plane the carriers of special knowledge – healers, on the one hand, and people who perform spells, on the other. The presence of religious and magical elements in the activity and in the image of healers is inherited from the tradition, but this phenomenon is being also modified in modern times under the influence of a large number of social, economic, demographic, etc. factors.

11. Даряване и дарителски практики в малки населени места в началото на XXI в. (по примера на с. Давидково, общ. Баните), Спомен за село, editor/s:Веселин Тепавичаров, Илия Илиев, Publisher:УИ "Св. Кл. Охридски", 2020, pages:70-88, ISBN:978-954-07-4920-4

Резюме на български език:

Статията разглежда даряването и дарителските практики в контекста на съвременните миграционни процеси в страната. Обект на изследване са дарителските практики на напусналите родните места мигранти. Даряването се разглежда като възможност за поддържане на колективна идентичност, макар и от разстояние, както и като възможност за रुपане на символен капитал пред общността.

Резюме на английски език:

The article examines donation and donation practices in the context of contemporary migration processes in the Bulgaria. The object of research is the donation practices of migrants who have left their native places. Donation is seen as an opportunity to maintain a collective identity, albeit at a distance, as well as an opportunity to accumulate symbolic capital in front of the community.

- 12. Виолета Коцева, Петър Миладинов, Електронни ресурси и програми за неформално обучение в областта на културното наследство. Актуално състояние и перспективи, Законодателство и професионално развитие в областта на културното наследство. Историческа реконструкция и актуално състояние в Република България, издателство:УИ "Св. Кл. Охридски", 2020, стр.:152162-0, ISBN:978-954-07-4902-0**

Резюме на български език:

Текстът представя електронните ресурси и програми за неформално образование в областта на културното наследство. Анализират се дефицитите в областта на неформалното образование с оглед опазване и съхраняване на културното наследство. Дават се практически съвети за подобряване качеството на неформалното образование с цел опазване и изучаване на културното наследство.

Резюме на английски език:

The text presents electronic resources and programs for non-formal education in the field of cultural heritage. Deficits in the field of non-formal education are analyzed with a view to preserving the cultural heritage. Practical advices are given to improve the quality of non-formal education in order to preserve and study cultural heritage.

- 13. Етнокултурни маркери на идентичност зад граница (по примера на ансамбли за народни песни и танци), Етнологията в променящия се свят. Сборник в чест на 80-годишния юбилей на проф. д.ф.н. Радост Иванова, editor/s:Ана Лулева и др., Publisher:АИ "Проф. Марин Дринов", 2020, pages:400-414**

Резюме на български език:

Статията разглежда динамиката на идентичността на българските общности зад граница. Акцент в текста са ансамблите и групите за народни танци във Виена, Рим и Малага. Идентичността се разглежда през призмата на променената визия на българските емигранти след влизането на страната в Европейския съюз, както и в контекста на улеснените възможности за комуникация от дистанция.

Резюме на английски език:

The article examines the dynamics of the identity of the Bulgarian communities abroad. The focus of the text is the folk dance ensembles and groups in Vienna, Rome and Malaga. Identity is examined through the prism of the changed vision of Bulgarian emigrants after the country's entry into the European Union, as well as in the context of facilitated opportunities for distance communication.

14. Виолета Коцева (2020). Традиционни методи за лечение на деца от края на XX и началото на XXI в. (по материали от България). Градиво за изследване на традициите. (ред. Анна Генчева), стр.:193-211, ISSN (print):978-619-00-1204-7

Резюме на български език:

Статията изследва традиционните методи за лечение на деца, продължаващи своето съществуване в началото на 21 век. В тази връзка е отразена традиционната и съвременната представа за дете и детство, както и промените, които настъпват в нея. Налагането на съвременната биомедицина и оформянето на педиатрията като специфичен неин дял, насочен към децата, е контекстът, в който се поставят данните от теренните етнографски проучвания. Възникването на педиатрията отразява промяната в отношението към детето като специфичен организъм, но в същото време не успява да заличи напълно традиционните до научни средства за лечение на деца в съвременността.

Резюме на английски език:

The article examines the traditional methods of treating children, continuing their existence in the early 21st century. In this connection, the traditional and modern idea of a child and childhood is reflected, as well as the changes that occur in it. The imposition of modern biomedicine and the shaping of pediatrics as a specific branch of it, aimed at children, is the context in which the data from ethnographic field studies are placed. The emergence of pediatrics reflects the change in the attitude towards the child as a specific organism, but at the same time it fails to erase completely the traditional ways of healing children in modern times.

15. Виолета Коцева (2018). Към образа на лечителя в съвременността. Повтарящи се елементи в житейски разкази на лецителите. Чрез миналото към бъдещето. Сборник в чест на проф. днк Маргарита Карамихова, стр.:252-266, ISBN:978-954-01-3551-9

Резюме на български език:

Статията е изградена въз основа на почти три годишни теренни изследвания, провеждани в различни части на страната. Основният акцент са представители на традиционната/ алтернативна медицина.

Основната цел е анализ на разказите на лечители с оглед да се очертае пътят им на превръщането от обикновен човек в лечители и гадател. Въз основа на десетки автобиографични разкази, се извеждат елементи в образа на лечители, които показват стабилност през годините. Някои от тях са наследени от традицията, други са придобити в опита на самите лечители да се адаптират към съвременните условия. В този смисъл образът на лечител в съвременността съчетава както традиционни, така и модерни елементи, така че те да стават приемливи на съвременните потребители и да отговорят на нуждите на търсещите лечение.

Резюме на английски език:

This article is based on an almost three-years field research, conducted in different part of Bulgaria. It is focused on all representatives of traditional/ alternative medicine.

The main goal is to study the life stories of healers in order to elaborate on the path of their growth and their transformation into healers/ fortune tellers. Based on dozens autobiographical interviews, recurrent elements in all stories are displayed that have shown enviable sustainability over the years. Some of them are inherited by tradition, others are built as a condition for the adaptation of the healer to the contemporary environment. So, in the image of the healer, both traditional and modern elements intertwine to make it acceptable and meet the needs of healing seekers.

16. Виолета Коцева. (2017). Автобиографичният метод и неговото приложение в областта на медицинската антропология. Българската етнология в началото на ХХС век – теория и практика. Сборник с материали от конференция в памет на проф. Стоян Генчев по случай 80 годишнината от рождението му. издателство: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2017, стр.:72-82, ISBN:9789543229109

Резюме на български език:

Статията аргументира употребата на автобиографичния метод в областта на медицинската антропология. За основа е използван автобиографичен разказ, в който основният акцент е справянето с конкретен медицински проблем. В разказа се отразяват обществените нагласи и тенденции по отношение на понятията *здрав / болен*, както представата за живот с болестта. В известен смисъл статията анализира здравето като споделена културна норма, която съдържа наследени и обновени представи.

Резюме на английски език:

The article argues the use of the autobiographical method in the field of medical anthropology. An autobiographical narrative was used as the basis. The main emphasis in it is the dealing with a specific medical problem. The story reflects public attitudes and trends regarding the concepts of healthy / sick, as well as the idea of living with the disease. In a sense, the article analyzes health as a shared cultural norm that contains both inherited and renewed notions.

17. Виолета Коцева. (2015). „Лекувам, но болнични не давам“ (още малко за срещата на традиционната и научната медицина). Културна и медицинска антропология. Сборник в чест на проф. Минчо Георгиев, издателство: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2015, стр.:222-234, ISBN:978-954-322-846-1

Резюме на български език:

Статията представя изследване на отделен случай. В центъра на анализа е съвместното съществуване на две различни медицински системи – тази на традиционната и тази на научната медицина. За изходна точка на анализа са използвани два разказа, които представят успоредното потребление на традиционна и народна медицина от едни и същи потребители. Това е изследване също така за културния избор между две коренно различни медицински системи.

Резюме на английски език:

This is a case study article. In the focus of the analysis is the coexistence of two different medical systems – that of traditional and that of scientific medicine. Two narratives were used as the starting point of the analysis, which present the parallel consumption of traditional and scientific medicine by the same users. It is also a study of the cultural choice between two radically different medical systems.

18. Виолета Коцева (2015). Аспекти на народната медицина в началото на 21 в. (по примера на южнокарнобатските села). Между минало и настояще – култура на южнокарнобатските села в началото на 21 в. стр.:20-37, ISBN:978-619-7552-04-0

Резюме на български език:

Статията представя резултатите от проведените теренни етнографски изследвания в редица южнокарнобатски села. В центъра на изследванията са представителите на

народната медицина, които продължават да практикуват уменията си и в началото на 21 в. Обобщават се наследените традиционни черти и се акцентира върху нововъведенията както в лечителската практика, така и в образите на самите лечители. Последните се разглеждат като културно определени и зависими от процесите в обществото. В тази връзка последователно е отделено място на баячките, на гледачките, на лечителите на заболявания на опорно-двигателната система (чакръкчий).

Резюме на английски език:

The article presents the results of field ethnographic researches, conducted in a number of South Karnobat villages. In the center of the research are the representatives of traditional medicine, who continue to practice their skills even at the beginning of the 21st century. The inherited traditional features are summarized and the emphasis is on the innovations both in the healing practice and in the images of the healers themselves. The latter are seen as culturally determined and dependent on the processes in society. In this connection, a place was consistently allocated to fortune-tellers, to sitters, to healers of diseases of the musculoskeletal system (chakrakchii).

- 19. Виолета Коцева (2015). Етномедицина (или медицинска антропология) – възможна и необходима перспектива пред етнологите четения в България.** След следващата запетая. 20 години етнология в Пловдивския университет, стр.:41-50, ISBN:978-619-7249-02-6

Резюме на български език:

Статията представя различните аспекти на медицинската антропология. Аргументира се въвеждането на курс по медицинска антропология, като се акцентира върху възможностите за разбирането на различни аспекти от културната норма по отношение на здравето и болестта. От академична перспектива се защитава значението на подобен курс за студентите от специалност “Етнология”, като се изтъква значението на представите/ метафорите/ стигмите за болестта и лечението. Последните се разглеждат като културно споделени норми.

Резюме на английски език:

The article presents the various aspects of medical anthropology. The introduction of a medical anthropology course is argued, emphasizing the opportunities for understanding various aspects of the cultural norm regarding health and illness. From an academic perspective, the

importance of such a course for students in BP "Ethnology" is defended, highlighting the importance of representations/metaphors/stigmas about illness and treatment. The latter are seen as culturally shared norms.

20. Виолета Коцева. (2017). „Да се лекуваш по бабешки“. (Аспекти на народната медицина по южната българска граница в началото на XX- век). Екосреда и жизнени традиции. УИ „Св. Кл. Охридски“, стр.:61-93, ISBN:978-954-07-4386

Резюме на български език:

Студията анализира резултатите от теренни етнографски проучвания, проведени в периода 2016-2017 г. по южната българска граница. Обхванати са районите на Странджа, Сакар и Родопската област. В центъра на изследването са традиционните лечители и лечителски практики. Проследяват се измененията в действията и представите за тях, както сред околното население, така и при самите носители на традиционно медицинското знание. Последователно се отделя внимание на лечението от страх, урочасване и лечение на заболявания в опорно-двигателната система. Отражава се динамиката в образа на лечителите, както и промените в самата лечителска дейност.

Резюме на английски език:

The study analyzes the results of field ethnographic researches conducted in the period 2016-2017 along the southern Bulgarian border. The regions of Strandzha, Sakar and the Rhodope region are covered. In the center of the study are traditional healers and healing practices. The changes in the actions and ideas about them, both among the surrounding population and among the bearers of traditional medical knowledge themselves, are traced. Attention is consistently paid to the treatment of fear, of influence of bad eyes and treatment of diseases in the musculoskeletal system. It reflects the dynamics in the image of the healers, as well as the changes in the healing activity itself.

21. Разказ на/ за лечител (етнологички аспекти). Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“, Център за Славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“, vol:100, issue:19, 2019, pages:345-361, ISSN (print):1311-784X

Резюме на български език:

Статията представлява изследване на отделен случай (case study) на съвременен лечител. През призмата на автобиографичен разказ се анализират промените, настъпващи в образа на лечителя. Акцентира се върху наследените моменти, които се декларираят като традиционни и автентични от самия лечител. Промените, които настъпват в практиката

и в образа на лечителя се анализират в социокултурен контекст. Отделя се внимание на демографски и икономически процеси, които рефлексират върху механизмите за оцеляване на традиционния образ на лечителя, от една страна и неговото принудително модернизиране, от друга. В обобщение динамиката в образа на лечителя се приема като стратегия за неговото оцеляване в постмодерни условия.

Резюме на английски език:

The article is a case study of a modern healer. The changes occurring in the image of the healer are analyzed through the lens of an autobiographical narrative. Emphasis is placed on the inherited moments, which are declared as traditional and authentic by the healer himself. The changes that occur in the practice and in the image of the healer are analyzed in a sociocultural context. Attention is paid to demographic and economic processes that reflect the survival mechanisms of the traditional image of the healer, on the one hand, and its forced modernization, on the other. In summary, the dynamics in the image of the healer is taken as a strategy for his survival in postmodern conditions.